

Een toekomstgericht restitutiebeleid

Over een duurzame, transparante en onomstreden organisatie rondom restituties

Gerard Putman
Annerie Lotterman

mei 2015

Inhoud

1

Introductie

Over de achtergrond van en aanleiding voor het onderzoek

2

Het huidige restitutiebeleid

Over de geschiedenis, de actoren, hun taken en bevoegdheden en de wijze van afhandeling van restitutieverzoeken

3

Restitutiebeleid: succesvol?

Over de vraag in hoeverre doelstellingen van de diverse spelers worden gerealiseerd en of er overlappingen zijn of witte vlekken in het beleid

4

Ontwerpcriteria voor een nieuw restitutiebeleid

De ontwerpcriteria voor een duurzaam, transparant en onomstreden organisatie van het restitutiebeleid en afhandeling van restitutieverzoeken

5

Scenario's voor duurzame vormgeving en organisatie-inrichting

Over de vormgeving, werkwijze van en het beleggen van taken bij een toekomstige organisatie rondom restitutie

6

Conclusies en aanbevelingen

Beantwoording onderzoeksvraag: advies over de governance(structuur) en de wijze van behandeling van de verschillende soorten teruggaveverzoeken

1

Introductie

Over de achtergrond van en aanleiding voor het onderzoek

Achtergrond van het onderzoek

Tijdens de Tweede Wereldoorlog is veel kunst geroofd of geconfisqueerd door de Duitse bezetter. De Nederlandse autoriteiten hebben na de oorlog getracht de door de Geallieerde veilig gestelde en uit Nederland afkomstige kunstvoorwerpen terug te halen en aan de Stichting Nederlandsch Kunstbezit (hierna: SNK) werd het beheer en de teruggave aan de beroofde eigenaren overgelaten. Voor een deel werden de claims afgewezen – onder wat in de jaren '90 als 'bureaucratisch en streng' gekenmerkt beleid, en voor een deel konden de eigenaren niet worden gevonden. Dit restant vormt de zogenaamde Nederlandse Kunstbezit-collectie (hierna NK-collectie).

Tussen eind jaren '50 en medio jaren '90 was er weinig belangstelling voor de collectie. Zo nu en dan werd er een verzoek tot teruggave bij de Staat ingediend. Op deze claims was het reguliere recht van toepassing, waardoor in veel gevallen verjaring aan teruggave in de weg stond. In 1997 werd de Commissie Ekkart ingesteld, die in drie tranches een aantal aanbevelingen heeft gedaan over het beleid ten aanzien van de NK-collectie. Deze aanbevelingen waren voor de Regering reden om te kiezen voor een meer moreel-beleidsmatige benadering van het restitutievraagstuk in plaats van een puur juridische.

Daarnaast werd de Adviescommissie Restitutieverzoeken Cultuurgoeederen en Tweede Wereldoorlog (hierna: Restitutiecommissie) ingesteld om de minister van OCW te adviseren over restitutieverzoeken, zowel als het gaat om voorwerpen die eigendom zijn van de Staat als voorwerpen in bezit van anderen dan de rijksoverheid.

Inmiddels buigen diverse organisaties zich over diverse aspecten van het restitutiebeleid. Zij hebben ieder hun eigen taken en rollen, die in sommige gevallen ook overlappen. Voor derden is het niet altijd duidelijk welke organisatie waarvoor benaderd moet worden en in de media worden organisaties en commissies door elkaar gehaald. Daarbij komt dat vanaf 30 juni 2015 voor alle zaken eenzelfde beleids criterium geldt, alle claims zullen worden beoordeeld naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid. De juridische component in de afhandeling van claims wordt daarmee steeds groter, dit terwijl de regering op basis van de aanbevelingen van de commissie Ekkart heeft uitgesproken te kiezen voor een meer moreel-beleidsmatige benadering in plaats van een juridische benadering.

De onderzoeksvraag

Gelet op het bovenstaande is er afgelopen jaren veel gewijzigd in de praktijk van de afhandeling van restitutieverzoeken: van een beoordeling op basis van het reguliere recht naar een moreel-beleidsmatige benadering, van uitsluitend advies over voorwerpen uit de Rijkscollectie (inclusief NK-collectie) naar ook advies over voorwerpen buiten de Rijkscollectie en de intrede van de maatstaven van redelijkheid en billijkheid in de behandeling van alle soorten restitutieverzoeken. Door deze wijzigingen is het niet meer vanzelfsprekend dat de huidige organisatie en de wijze van afhandeling van de restitutieverzoeken nog volledig aansluit bij de realiteit van vandaag. Daarom is de wens ontstaan om te onderzoeken of de organisatie rondom restitutie nog optimaal is.

Tegen deze achtergrond heeft het Ministerie van OCW aan Berenschot gevraagd om te onderzoeken hoe de werkzaamheden rondom de restitutie van oorlogskunst optimaal en toekomstgericht kunnen worden georganiseerd. Het onderzoek moet antwoord geven op de volgende vraag:

Op welke wijze kan het samenstel van werkzaamheden rondom de restitutie van oorlogskunst uit de Tweede Wereldoorlog optimaal vormgegeven worden, waarbij gestreefd wordt naar synergie en optimale bundeling van krachten in dit expertiseveld?

2

Het huidige restitutiebeleid

Over de geschiedenis, de actoren, hun taken en bevoegdheden en de wijze van afhandeling van restitutieverzoeken

Ontstaansgeschiedenis Restitutiebeleid

In de jaren na de Tweede Wereldoorlog kreeg de Nederlandse Staat van de Geallieerden de opdracht zorg te dragen voor restitutie van in het gevallen Derde Rijk aangetroffen kunstwerken die evident uit Nederland kwamen aan de rechtmatige eigenaren of hun erfgenamen. Een deel van deze stukken is inderdaad na de oorlog teruggegeven aan de rechtmatige eigenaren. Van een deel kon geen eigenaar worden opgespoord en een deel kwam onder de toenmalige regels niet voor restitutie in aanmerking. Een deel werd geveild, en de rest kwam onder beheer van de Staat (de zogenaamde NK-collectie). Deze NK-collectie wordt beheerd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (hierna: RCE) en is in bruikleen bij met name Nederlandse musea of hangt in depot. Voor deze collectie was tussen eind jaren '50 en begin jaren '90 nauwelijks belangstelling. Zo nu en dan werd een verzoek ingediend bij de Staat op basis van een civiele claim, en vaak stond verjaring aan teruggave in de weg.

In de tweede helft van de jaren '90 ontstond er in binnen- en buitenland discussie over dit naoorlogse rechtsherstelbeleid en rechtsherstel in het algemeen. Op grond hiervan heeft de regering vanaf 1997 diverse onderzoeken laten uitvoeren, waaruit met de wetenschap van nu bleek dat het naoorlogse rechtsherstel formalistisch, bureaucratisch en kil is geweest en als zodanig is ervaren door de veelal Joodse betrokkenen. In haar brief aan de Tweede Kamer van 21 maart 2000 (TK 1999-2000, 25 839, nr. 13) heeft de regering dit ten volle onderkend en zich op het standpunt gesteld dat daaraan conclusies verbonden moesten worden. Eén van deze conclusies was dat restitutieverzoeken van (nabestaanden van) rechthebbenden alsnog in behandeling moesten worden genomen. Commissie Herkomst Gezocht (hierna: Commissie Ekkart) had hierin een belangrijke rol. Deze commissie heeft tussen 1997 en 2004 actief de herkomst onderzocht van werken uit de NK-collectie. Het feitelijke onderzoekswerk werd hierbij verricht door Bureau Herkomst Gezocht, dat formeel per 1 januari 2005 is opgeheven. De Commissie Ekkart heeft daarnaast gekeken naar de werkwijze van SNK die na de oorlog was belast met recuperatie en restitutie van cultuurgoederen en heeft de regering geadviseerd over het toekomstige restitutiebeleid. De Commissie Ekkart betoogde in haar aanbevelingen te komen tot een ruimhartiger restitutiebeleid.

Bureau Herkomst Gezocht keek uitsluitend naar de herkomst van werken uit de NK-Collectie. In 1998-1999 liet de Museumvereniging haar leden een onderzoek uitvoeren naar de herkomst van werken die waren aangeschaft tussen 1940 en 1948. Dit onderzoek werd opgevolgd door het herkomstonderzoek Museale Verwervingen vanaf 1933. Dit onderzoek startte in 2009 en werd in 2013 afgesloten en voor een klein aantal musea geldt dat zij onder meer vanwege de grootte van hun collectie het onderzoek pas in 2016 zullen afronden.

Ontstaansgeschiedenis Restitutiebeleid (2)

Als reactie op de aanbevelingen van Commissie Ekkart koos de regering niet voor een puur juridische, maar voor een meer beleidsmatige benadering van het restitutiebeleid. Als gevolg hiervan werd in 2001 de Adviescommissie Restitutieverzoeken Cultuuroederen en Tweede Wereldoorlog (hierna: de RC) ingesteld, met als primaire taak het op diens verzoek adviseren van de minister van OCW over verzoeken tot teruggave van cultuuroederen waarvan de oorspronkelijke eigenaar onvrijwillig het bezit heeft verloren door omstandigheden die direct verband hielden met het naziregime. Blijkens de toelichting op het Besluit adviescommissie restitutieverzoeken cultuuroederen en Tweede Wereldoorlog (hierna: het Instellingsbesluit) werd gesproken over een verwachte levensduur van de RC van 3 tot 5 jaar.

De RC is in het leven geroepen om te adviseren over voorwerpen in de Rijkscollectie (zowel NK- collectie als overige werken uit de Rijkscollectie) en om te adviseren over geschillen tussen particulieren onderling over het eigendom van voorwerpen die niet behoren tot de Rijkscollectie. Het beoordelingskader voor de RC voor zover het betrefde de Rijkscollectie vloeide voort uit de aanbevelingen van de Commissie Ekkart voor een ruimhartig restitutiebeleid: er gold een soepele bewijslast met betrekking tot het eigendom en alle verkopen van kunstwerken in Nederland vanaf 10 mei 1940 door personen die tot een vervolgde bevolkingsgroep behoorden werden in beginsel als gedwongen beschouwd. Als aan de voorwaarden voor restitutie voldaan werd, werd het bewuste voorwerp door de Staat teruggegeven aan de rechthebbenden. Bij restitutiekwesties waar de Staat niet rechtstreeks bij betrokken is, verricht de RC haar taak naar 'redelijkheid en billijkheid' (artikel 2, vijfde lid van het Instellingsbesluit van de RC).

In haar slotaanbevelingen van december 2004 adviseerde de Commissie Ekkart de termijn voor het indienen van restitutieverzoeken onder het verruimde restitutiebeleid te laten aflopen op 4 april 2007. De regering heeft hier toen uitgebreid publiciteit gegeven. Bij brief van 3 april 2007 heeft de minister de Tweede Kamer laten weten dat de actieve zoektocht naar oorspronkelijke eigenaren zou worden beëindigd en dat inzake verzoeken die na 4 april 2007 zouden worden ingediend het verruimde beleid niet meer zou worden toegepast. Een argument voor het stellen van een einddatum was dat met het verstrijken van de tijd het steeds moeilijker werd om informatie uit de eerste en tweede hand te krijgen over het bezitsverlies in de Tweede Wereldoorlog. Bij brief van 20 juli 2009 (TK 25 839, nr. 40) heeft de minister besloten het verruimde restitutiebeleid alsnog voort te zetten. Dit omdat het aantal restitutieverzoeken na 4 april 2007 onverwacht hoog was (20 stuks), er op inhoudelijke gronden geen onderscheid gemaakt kon worden tussen claims van voor en na deze datum en de praktijk inmiddels had uitgewezen dat het ontbreken van informatie uit de eerste en tweede hand over het bezitsverlies geen doorslaggevende factor speelde bij de advisering. Daarnaast duurde de internationale aandacht voor roofoerkunst onverminderd voort, waardoor terugkeren naar het oude, formalistische en bureaucratische beleid van voor 2000 niet opportuun was. Voorts gaf de minister in zijn brief aan dat op dat moment nog niet goed in te schatten was wanneer het aantal claims zou opdrogen en daarom nog geen einddatum voor het verruimde restitutiebeleid had bepaald. Het verruimde beleid zou in ieder geval voortduren tot het onderzoek van de Museumvereniging zou zijn afgerond.

Betrokken organisaties – rollen en taken

Zoals in het bovenstaande is aangegeven, werd in de toelichting op het Instellingsbesluit van de RC gesproken over een scope van 3 tot 5 jaar. Ruim 14 jaar na dit Instellingsbesluit is de RC nog altijd van kracht.

Ook is, in navolging van een van de slotaanbevelingen van Commissie Ekkart, na de formele opheffing van Bureau Herkomst Gezocht op 1 januari 2005, één medewerker in dienst getreden van het Nationaal Archief. Dit omdat de archieven, databases en website van Bureau Herkomst Gezocht zijn overgedragen aan het Nationaal Archief en er in het kader daarvan afrondende werkzaamheden verricht moesten worden. Daarnaast werden na opheffing nog incidentele werkzaamheden verwacht in de vorm van extra informatieverzoeken als gevolg van de publiciteit naar aanleiding van het eindigen van het verruimde restitutiebeleid.

De ontstaansgeschiedenis van het restitutiebeleid, waarin steeds is gewerkt met een scope van enkele jaren en waarin organisaties zijn opgeheven en ondergebracht bij andere organisaties, heeft geleid tot een veelheid van betrokken organisaties, met taken en rollen die niet altijd even eenduidig en helder zijn. Ook is er sprake van versnippering van beleid, uitvoering en werkgeverschap. Tenslotte zijn de taken en rollen op papier niet altijd dezelfde als de taken en rollen die de organisaties en personen in de praktijk vervullen. In het onderstaande geven we per organisatie een beschrijving van de formele rollen en taken.

.

Betrokken organisaties – OCW, RCE en Nationaal Archief

Minister van OCW- verantwoordelijke voor het beleid en beheerder

De minister is **verantwoordelijk** voor het in stand houden van een restitutiebeleid dat recht doet aan de zogenaamde 'Washington Principles'. Hierbij gaat het zowel om restitutiebeleid voor cultuurobjecten in eigendom van de Staat als (op nadrukkelijk verzoek van de Tweede Kamer) onderlinge geschillen tussen partijen niet zijnde de Rijksoverheid. De minister heeft de RC ingesteld en financiert deze, financiert herkomstonderzoek en beantwoordt vragen over het beleid van derden in binnen- en buitenland.

Op grond van artikel 4 van de Wet verzelfstandiging rijksmuseumse diensten is de minister belast met het **privaatrechtelijke beheer** van de museumse verzamelingen of museumse voorwerpen die eigendom zijn van de staat dan wel aan de zorg van de staat zijn toevertrouwd (zoals de NK-collectie).

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (ambtelijke dienst) – uitvoerder van de minister

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (hierna: RCE) beheert de rijkscollectie, waaronder de NK-collectie en draagt zorg voor de **feitelijke teruggave** van kunstvoorwerpen op het door de gerechtigden aangewezen adres. Daarnaast is de RCE opdrachtgever van de notaris die het erfgenamenonderzoek verricht en zorgt voor de **logistieke en administratieve afhandeling**: registratie, transporten, afspraken daarover met geadresseerden en afspraken met bruikleennemers.

Nationaal Archief (agentschap) - beheerder van de archieven en informatievoorziening

Bij de opheffing van Bureau Herkomst Gezocht (hierna: BHG) zijn de archieven, databases en website overgedragen aan het Nationaal Archief (hierna: NA). Daarnaast verricht het NA werkzaamheden ten behoeve van restitutie die vroeger door BHG werden verricht en die in feite met de archieven naar het NA zijn overgegaan: het **afhandelen van informatieverzoeken** en **toegankelijk maken van de archieven**. Daarnaast is in oktober 2014 gestart met het project 'Digitalisering van het archief Stichting Nationaal Kunstbezit'. In de praktijk vervult BHG ook de volgende taken: inhoudelijke advisering, begeleiding en ontvangst van belanghebbenden, ontwikkeling van een interactieve website BHG en fondsenwerving.

Betrokken organisaties – Restitutiecommissie

Restitutiecommissie – adviseren van de minister

De commissie

Op grond van artikel 2 van het Instellingsbesluit heeft de RC tot taak het op verzoek van de minister adviseren:

- over restitutieverzoeken met betrekking tot werken in de NK-collectie
- over restitutieverzoeken met betrekking tot werken in eigendom van de Staat niet zijnde NK-collectie
- over geschillen tussen partijen met betrekking tot werken waar de Staat geen eigenaar is

Over werken die niet tot de rijkscollectie behoren adviseert de commissie middels een bindend advies in de zin van artikel 7:900 Burgerlijk Wetboek of door het bevorderen van een schikking tussen partijen (art. 2 Reglement inzake adviesprocedure in het kader van artikel 2, tweede lid, en artikel 4, tweede lid van het Instellingsbesluit).

In de praktijk voert de commissie ook taken uit met betrekking tot (internationale en nationale) vertegenwoordiging van het Nederlandse restitutiebeleid en beleidsadvisering richting de minister.

Het secretariaat

Op grond van artikel 5 van het Instellingsbesluit voegt de minister aan de commissie een secretariaat toe dat op adequate wijze de commissie kan ondersteunen. Aan het hoofd van het secretariaat staat een secretaris die de hoedanigheid van meester in de rechten bezit en die voor zijn werkzaamheden uitsluitend verantwoording is verschuldigd aan de commissie. Kort samengevat voert het secretariaat op basis het van het Instellingsbesluit de volgende hoofdtaken uit:

- Administratieve en organisatorische ondersteuning van de commissie bij de advisering
- Procedurele begeleiding van adviesprocedures
- Onderzoek ten behoeve van de advisering door de commissie

In de praktijk voert het secretariaat ook taken uit met betrekking tot publieksvoorlichting en onderzoek ten behoeve van vragen van derden.

Betrokken organisaties – overigen

Museumvereniging – herkomstonderzoek

De Museumvereniging heeft in 1998 en 1999 haar leden onderzoek laten uitvoeren naar de herkomst van werken die zijn aangeschaft tussen 1940 en 1948. Dit onderzoek werd gevolgd door het onderzoek Museale Verwervingen vanaf 1933 dat werd afgerond in 2013. Een klein aantal musea zal nog tot 2016 onderzoek blijven doen. Daarnaast heeft de herkomst van cultuurobjecten de continue aandacht van musea op grond van de door de Museumvereniging opgestelde Ethische code voor musea die voor de leden van de Museumvereniging als uitgangspunt van handelen geldt. Op grond van deze code wordt voorafgaand aan de verwerving van een kunstwerk een uiterste poging ondernomen om zeker te stellen dat het object niet illegaal verworven is. De geschiedenis van het object vanaf de vervaardiging moest zoveel mogelijk vast komen te staan.

Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (Stichting) – systeembeheer

Het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (hierna: RKD) is verantwoordelijk voor het systeembeheer van de website en database van het voormalig BHG en de website en database die gemaakt zullen worden ten behoeve van het voornoemde digitaliseringsproject. Daarnaast is het RKD het kenniscentrum en centrale steunpunt voor de bestudering van Nederlandse kunst in een internationale context. Het RKD heeft als een onafhankelijk en wetenschappelijk documentatie- en kennisinstituut ook een rol bij onderzoek naar nazi-roofkunst. Hoewel het RKD sinds 1995 een zelfstandige stichting is, zijn de collecties die zij beheert eigendom gebleven van het Rijk.

NIOD – Instituut voor oorlogs-, holocaust- en genocidestudies (onderdeel KNAW) – wetenschappelijk onderzoek

In de nadere offerteaanvraag van OCW voor dit onderzoek is aangegeven dat een mogelijke rol van het NIOD in het restitutedossier dient te worden onderzocht.

Betrokken organisaties - rechtsvormen en financiering

Organisatie	Rechtsvorm	Financiering
Ministerie van OCW / DG Cultuur en Media / directie Erfgoed en Kunsten	Onderdeel van ministerie van OCW: Nationaal Archief en Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed vallen onder verantwoordelijkheid van DG CM	Volledig gefinancierd vanuit de Rijksbegroting
Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE)	Ambtelijke dienst van OCW	Volledig gefinancierd vanuit de Rijksbegroting
Nationaal Archief (NA)	Agentschap binnen OCW	<ul style="list-style-type: none"> • NA wordt gefinancierd door OCW (90%) en verder middels tarieven betaald door derden voor producten en diensten • Helft van loonkosten medewerker BHG door NA gefinancierd
Bureau Herkomst Gezocht (BHG)	Formeel opgeheven per 1 januari 2005, nu onderdeel van Nationaal Archief	Helft van loonkosten medewerker BHG door OCW gefinancierd
Restitutiecommissie	Onafhankelijke commissie op basis van instellingsbesluit van minister van OCW	Volledige financiering door OCW, waaronder het door OCW ter beschikking gestelde secretariaat.
Museumvereniging (fusie van Vereniging van Rijksmusea en Nederlandse Museumvereniging)	Vereniging	<ul style="list-style-type: none"> • VR: geen financiering vanuit OCW • NM: Projectsubsidies van OCW
Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (RKD)	Stichting	<ul style="list-style-type: none"> • OCW: exploitatiesubsidie • Fondsen • Vrienden van het RKD • Etc.

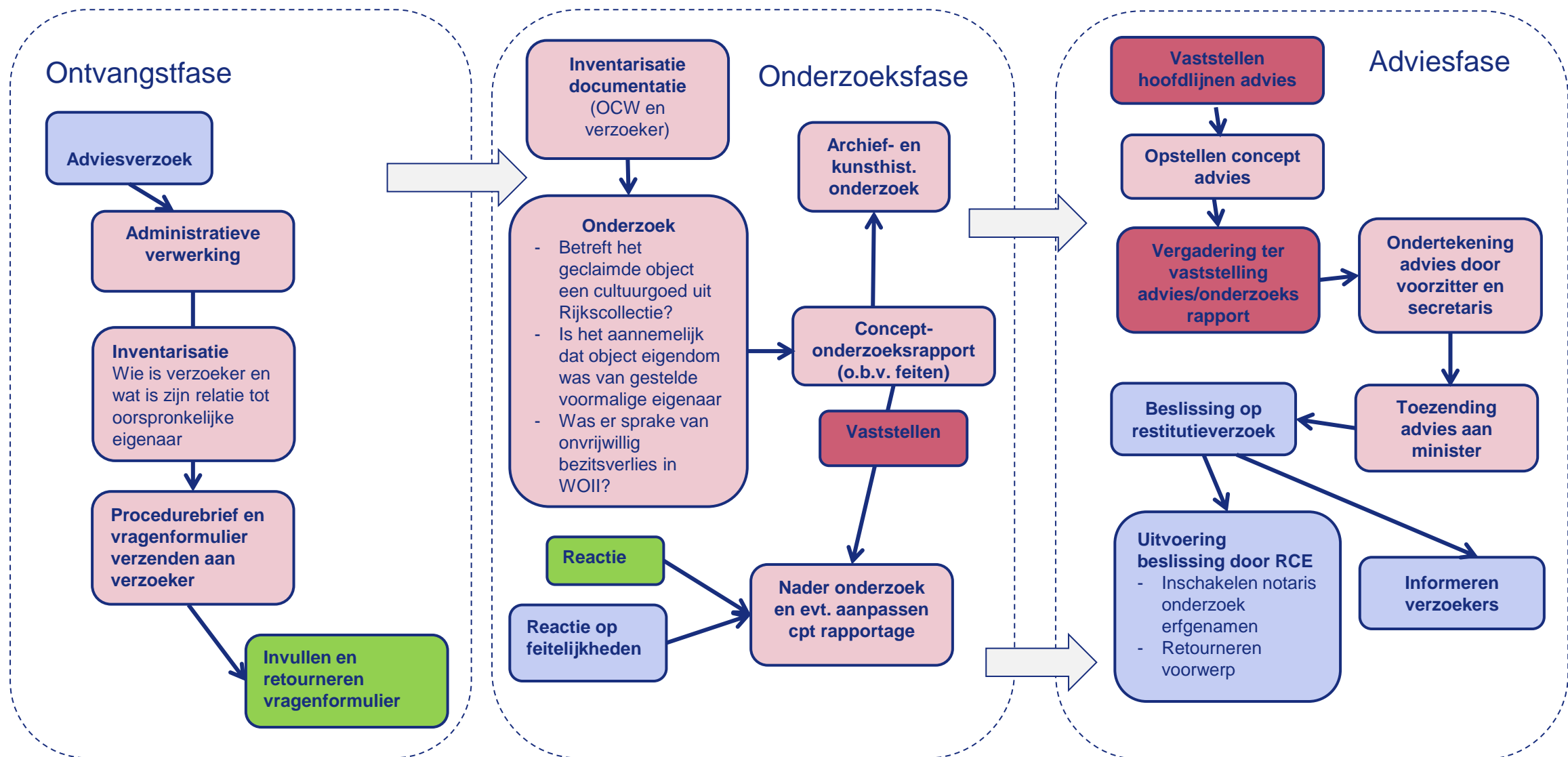
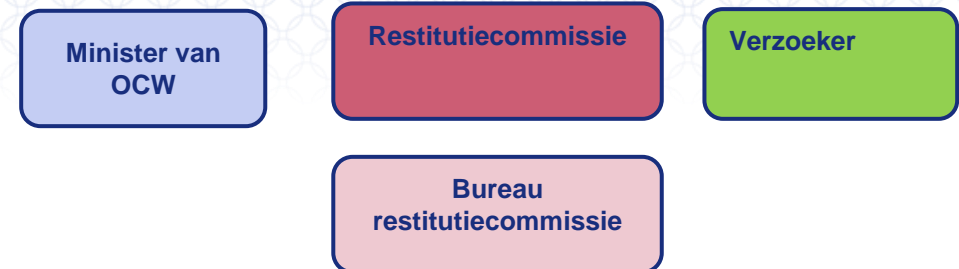
Proces van afhandeling van restitutieverzoeken

De RC adviseert de minister op diens verzoek over drie soorten restitutieverzoeken: NK-collectie, Rijkscollectie niet zijnde NK-collectie en overige werken. In alle gevallen adviseert de RC slechts op verzoek van de minister. De minister vraagt de commissie advies indien hem een verzoek tot teruggave bereikt dat past binnen de gestelde kaders. Deze constructie is blijkens de toelichting op artikel 2 van het Instellingsbesluit louter bedoeld om de RC niet nodeloos te belasten met verzoeken die evident niet vallen binnen de taakopdracht van de commissie. Op grond van artikel 2, derde lid, van het Instellingsbesluit dient de minister als het gaat om overige werken slechts een verzoek om advies in bij de commissie als de oorspronkelijke eigenaar of diens erfgenamen en de huidige bezitter de minister daarom gezamenlijk verzocht hebben. In het onderstaande schema het adviesproces zoals dat is beschreven in het Instellingsbesluit en het Reglement op hoofdlijnen weergegeven. In het navolgende wordt dit nader uitgewerkt.

Soort verzoek	Betrokken partijen	Juridische basis	Procedure	Criteria
NK-collectie (verzoeken ingediend voor 30 juni 2015)	<ul style="list-style-type: none"> Minister als opdrachtgever voor het advies en vertegenwoordiger van de Staat Particulier 	Art. 2, vierde lid, Instellingsbesluit	Advies op verzoek van de minister	Rijksbeleid ter zake
NK-collectie (verzoeken ingediend na 30 juni 2015)	<ul style="list-style-type: none"> Minister als opdrachtgever voor het advies en vertegenwoordiger van de Staat Particulier 	Art. 2, vierde lid, Instellingsbesluit	Advies op verzoek van de minister	Redelijkheid en billijkheid
Rijkscollectie niet NK-collectie	<ul style="list-style-type: none"> Minister als opdrachtgever voor het advies en vertegenwoordiger van de Staat Particulier 	Art. 2, vijfde lid, Instellingsbesluit en Reglement	Advies op verzoek van de minister	Redelijkheid en billijkheid
Overige werken	<ul style="list-style-type: none"> Minister als verzoeker om een advies Huidige bezitter (niet zijnde rijksoverheid) Oorspronkelijke eigenaar of diens erfgenamen (bijv. particulier of kunsthandelaar) 	Art. 2, tweede de lid, Instellingsbesluit Art. 2 Reglement	Advies op verzoek van de minister (art. 2 Instellingsbesluit) Bindend advies als bedoeld in artikel 7:900 BW of bevorderen van schikking tussen partijen	Redelijkheid en billijkheid

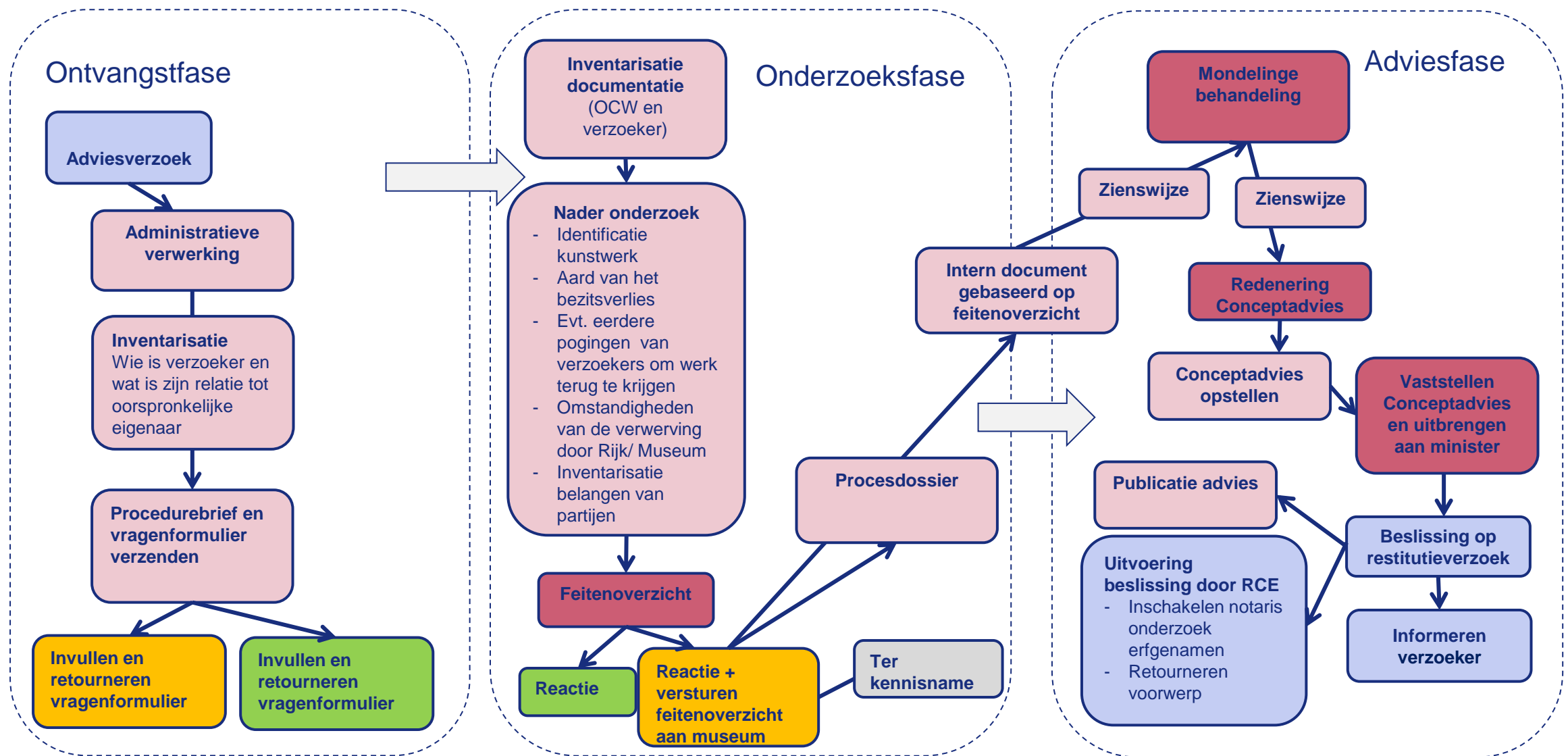
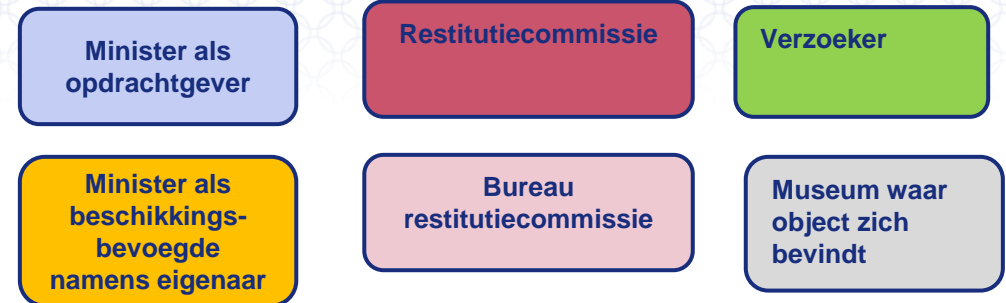
Proces van afhandeling van NK-zaken

Ingevolge artikel 2, zesde lid, van het Instellingsbesluit kent de commissie bij deze adviestaak 'groot gewicht toe aan de omstandigheden van de verwerving door de bezitter en de mogelijkheid van kennis van de verdachte herkomst ten tijde van de verwerving van het betrokken cultuuro goed'. De adviesprocedure is globaal onder te verdelen in een ontvangsfase, een onderzoeksfase en een adviesfase. In het onderstaande schema is de werkwijze bij de afhandeling van NK-zaken weergegeven zoals deze staat beschreven in het Instellingsbesluit, het Reglement en de beschrijving van de procedures zoals opgesteld door de RC :

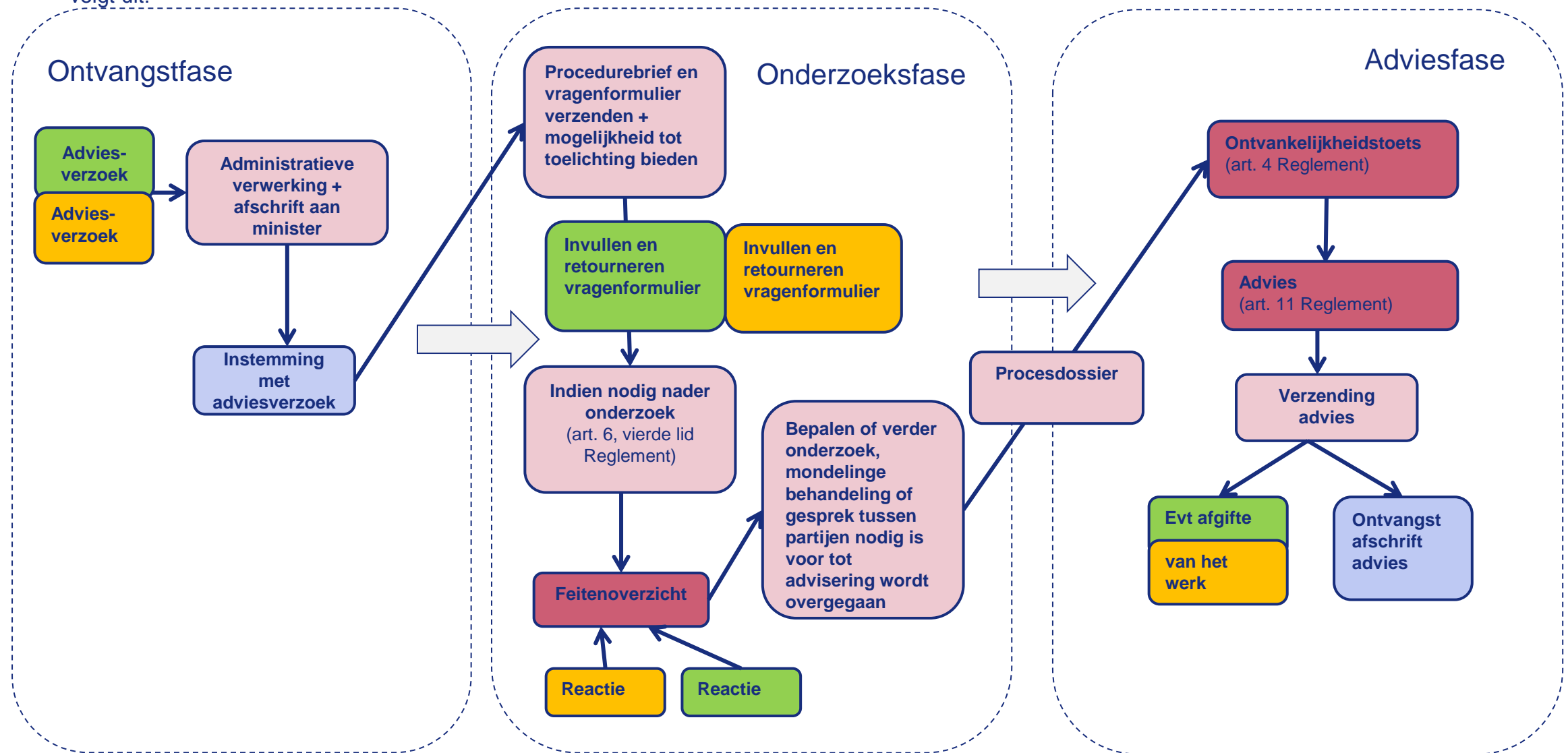
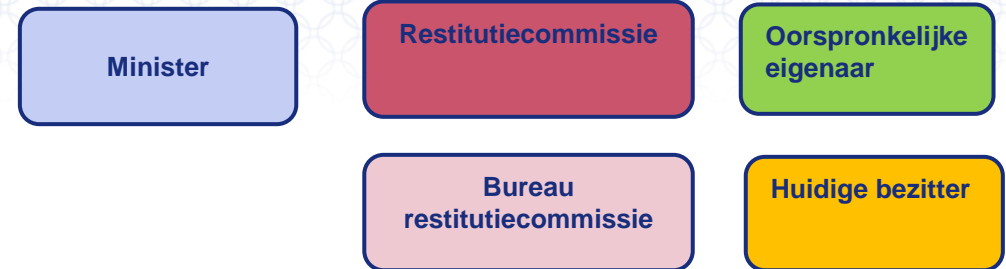
Proces van afhandeling van Rijkscollectie (niet NK)

Ingevolge artikel 2, vijfde lid, van het Instellingsbesluit adviseert de RC in deze zaken naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid. Ingevolge artikel 2, zesde lid, van het Instellingsbesluit kent de commissie bij deze adviestaak 'groot gewicht toe aan de omstandigheden van de verwerving door de bezitter en de mogelijkheid van kennis van de verdachte herkomst ten tijde van de verwerving van het betrokken cultuurobject'. Ook hier is de procedure globaal onder te verdelen in een ontvangstfase, een onderzoeksfase en een adviesfase. Bij Rijkscollectie niet zijnde NK-zaken ziet de werkwijze er als volgt uit:

Bindend advies procedure

Ingevolge artikel 2, tweede lid, van het Instellingsbesluit adviseert de RC op verzoek van de minister over geschillen over teruggave van cultuurobjecten tussen de oorspronkelijke eigenaar en de huidige bezitter niet zijnde de staat der Nederlanden. Op grond van het vijfde lid adviseert de RC in deze zaken naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid en op grond van artikel 2, tweede lid van het Reglement doet de RC dit door een bindend advies in de zin van artikel 7:900 BW. Ook hier is de procedure globaal onder te verdelen in een ontvangsfase, een onderzoeksfase en een adviesfase. De werkwijze ziet er als volgt uit:

3

Restitutiebeleid: succesvol?

Over de vraag in hoeverre doelstellingen van de diverse actoren worden gerealiseerd en of er overlappingen of witte vlekken in het beleid zijn

Succesfactoren van het Restitutiebeleid

In een aantal opzichten is het Nederlandse restitutiebeleid succesvol te noemen:

- Er is één overheidslaag verantwoordelijk voor het in stand houden van een voorziening voor de restitutie van oorlogskunst en de financiering daarvan. Het belang van het restitutiebeleid wordt breed onderschreven, zowel door de minister van OCW als beleidsverantwoordelijke als door de politiek.
- De minister van OCW heeft als verantwoordelijke een restitutiebeleid ontwikkeld en houdt een laagdrempelige voorziening voor geschillenbeslechting in stand (de RC).
- Er is een voorziening voor alle soorten claims: zowel claims die betrekking hebben op de Rijkscollectie als geschillen aangaande overige collecties.
- Over het algemeen is men tevreden over de wijze van afhandeling van restitutieverzoeken.
- Het Nederlandse restitutiebeleid heeft internationaal een goede reputatie.
- Nederland heeft een voortrekkersrol op het gebied van restitutie.

Dubbelingen in het restitutiebeleid

Het huidige restitutiebeleid kent echter ook een aantal dubbelingen. Een aantal taken wordt dubbel uitgevoerd, en diverse betrokkenen hebben een dubbele pet. Het gaat om de volgende dubbelingen:

- De minister is verantwoordelijk voor het beleid en de instandhouding van een voorziening voor de afhandeling van claims, opdrachtgever voor adviezen, beslisser over de restitutieverzoeken en in geval van werken uit de Rijkscollectie tevens eigenaar. Deze meervoudige rol kan vragen oproepen bij verzoekers en de buitenwereld, en leidt er tevens toe dat het voor de minister lastig kan zijn om positie te bepalen ten opzichte van de RC. Zeker op het moment dat er lopende zaken zijn die betrekking hebben op de Rijkscollectie. De minister kan daarmee immers de schijn wekken zijn rol als beslisser en opdrachtgever te 'misbruiken' om zijn belangen als eigenaar van een werk te behartigen.
- De onderzoekers van de RC en de onderzoekers van het voormalige Bureau Herkomst Gezocht vervullen beiden een publieksfunctie en ondersteunen bij onderzoeksvragen van derden.
- In de praktijk blijkt het voormalige BHG verzoekers inhoudelijk te adviseren bij het indienen van hun claims. Daarnaast doet het onderzoeksbureau van de RC diepgravend onderzoek naar de claims, vaak op basis van dezelfde archieven. Voorts geven beiden aan onderzoeksactiviteiten te verrichten voor derden: zowel belanghebbenden als geïnteresseerden. Met andere woorden: er kunnen dubbelingen en wellicht zelfs tegenstrijdigheden in de werkzaamheden van het voormalige BHG en het onderzoeksbureau zitten. Waar BHG de claimanten adviseert bij het indienen van een claim en hen helpt bij het doen van onderzoek, doet het onderzoeksbureau vervolgens onderzoek ten behoeve van diezelfde claim. Zeker als het gaat om werken uit de Rijkscollectie kan dit knellen.
- Blijkens de in het vorige hoofdstuk aangegeven procedurebeschrijvingen vindt marginale toetsing bij NK-zaken en het nader archiefonderzoek Rijkscollectie-zaken plaats bij het onderzoeksbureau van de RC. Bij OCW vindt een soortgelijke eerste toetsing plaats voordat een verzoek naar de RC wordt doorgestuurd. Hierbij wordt gekeken of het werk in Rijksbezit is en of het verzoek past binnen het restitutiebeleid. In deze procedures zit een zekere dubbeling. Daarnaast is de vraag of de term 'marginale toetsing' wel juist gekozen is. Er is geen sprake van 'marginale toetsing' in de juridische zin des woords. Beter is om deze term te vermijden, of zo nodig, te vervangen voor een 'summiere' toetsing.

Witte vlekken in het restitutiebeleid

Daarnaast kent het restitutiebeleid ook een aantal witte vlekken:

- In het instellingsbesluit is bepaald dat de RC onder meer tot taak heeft het op verzoek van de minister advies uit te brengen over geschillen over teruggave van cultuurgoederen tussen de oorspronkelijke eigenaar en de huidige bezitter niet zijnde de Staat der Nederlanden. In het Reglement is dit vertaald naar een zogenaamde bindend adviesprocedure (of een vaststellingsovereenkomst als bedoeld in art. 7:900 BW). Dit betekent dat er geen voorziening is voor partijen die geen behoefte hebben aan een bindende procedure.
- Nu met een zogenaamde vaststellingsovereenkomst bestaande rechtsposities kunnen worden gewijzigd, is de bindend adviesprocedure een dusdanig indringende bevoegdheid dat deze in het Instellingsbesluit expliciet aan de RC opgedragen had moeten worden. Met andere woorden: de juridische basis voor de bindend adviesprocedure is discutabel.
- Sinds 2010 is de mogelijkheid geopend om ‘verzoeken tot hernieuwd advies’ in te dienen bij de RC. De achterliggende gedachte hierbij was de mogelijkheid dat na het uitbrengen van een afwijzend advies alsnog een cruciaal archiefstuk boven water kan komen dat in retrospectief wellicht had geleid tot een toewijzing. Bij gebrek aan een andere instantie (vanwege de verjaringstermijn) om hiernaar te kijken, is deze hernieuwd adviesprocedure eveneens belegd bij de RC. Omdat de commissie altijd in volledige samenstelling adviseert, is er geen mogelijkheid om andere commissieleden dan die in ‘eerste aanleg’ een advies hebben gegeven het hernieuwd advies uit te laten brengen. Een onafhankelijke beoordeling van het verzoek ontbreekt derhalve, althans klachten over de schijn van partijdigheid zijn moeilijk te weerleggen. Daarnaast zijn de criteria voor een hernieuwd adviesprocedure (te) ruim en voor velerlei interpretaties vatbaar.
- Er ontbreekt één duidelijk loket voor (potentiele) verzoekers, onderzoekers en andere geïnteresseerden.

Verbeterpunten organisatie (1)

Tijdelijkheid van de restitutie-organisatie

De organisatie van het restitutiebeleid wordt gekenmerkt door tijdelijkheid. Hierdoor zijn – deels logischerwijs - weinig waarborgen voor duurzaamheid en kennisopbouw ingebouwd en is het lastig om een efficiëntieslag voor wat betreft onderzoeksmethoden en onderzoeksinfrastructuur te maken. Daarnaast is er geen rooster van aftreden voor de commissieleden, met als gevolg een meervoudige verlenging van zittingsperiodes. Hoewel er nu door de publicatie van de resultaten van het museumonderzoek sprake is van een toename in verzoeken, is de verwachting dat in de toekomst toeloop aanzienlijk zal verminderen. Het verdient dan ook de aanbeveling om de RC flexibeler te organiseren.

Contacten OCW – RC

De minister moet als beleidsverantwoordelijke met de RC overleggen over organisatorische zaken en niet over de inhoud. Echter, nu de procedures betreffende de Rijkscollectie ook door redelijkheid en billijkheid worden beheerst en dit vanaf 30 juni 2015 ook het geval zal zijn bij NK-zaken, wordt de rol van de minister als procespartij steeds groter. Op het moment van schrijven van dit rapport is er nog weinig ervaring met deze nieuwe rol van OCW. De kans is echter wel aanwezig dat de verleiding groter wordt om ook over inhoudelijke zaken van gedachten te wisselen met de RC, en dat het belang van OCW hierbij ook groter wordt. De redelijkheid en billijkheid heeft in de huidige constructie tot gevolg dat de RC verschillende adviezen kan geven, waaronder bijvoorbeeld afwijzing van restitutie onder vaststelling van een tegenprestatie van bezitter aan verzoeker. Hoewel dit tot op heden alleen betrekking heeft gehad op bijvoorbeeld de compensatie van gemaakte onkosten voor restauratie en onderzoek, geeft deze bepaling de ruimte om adviezen op te leggen met grote financiële gevolgen.

Verduidelijking van (bestuurlijke) verhoudingen

Scherper dan voorheen dient gedefinieerd te worden wie waarover gaat. Hierbij moeten dubbelrollen van OCW voorkomen worden. Ditzelfde geldt voor de werkwijze van de RC: onderzoekstaken en adviestaken (incl. geschillenbeslechting) moeten worden gescheiden. De buitenwereld ziet daarnaast niet altijd het onderscheid tussen de minister en de RC. Claimanten zijn (mogelijk) in verwarring door de huidige rol- en taakverdeling.

Verbeterpunten organisatie (2)

Versnippering

Het secretariaat is fysiek ondergebracht bij het CAOP. De medewerkers zijn bij verschillende werkgevers in dienst: CAOP, OCW, Raad van State en via een uitzendbureau. Daardoor is er sprake van verschillen in arbeidsvoorwaarden en rechtsposities (waaronder de ambtelijke status). Artikel 5 van het Instellingsbesluit bepaalt dat de minister aan de commissie een secretariaat toevoegt. Aan het hoofd van het secretariaat staat een secretaris, die voor zijn werkzaamheden voor zover het betreft de behandeling van zaken uitsluitend verantwoording verschuldigd is aan de commissie. Deze bepaling lijkt niet volledig te stroken met de situatie waarin het werkgeverschap erg versnipperd is.

Efficiëntie en flexibiliteit RC

- De RC behandelt ieder verzoek met de gehele commissie. Daarnaast zijn bij de besluitvorming in de plenaire vergadering de medewerkers en onderzoekers betrokken. Buiten het feit dat dit leidt tot een behoorlijke 'papierwinkel' en een bovenmatige inzet van personen en middelen, kan dit er tevens toe leiden dat de rolverdeling en de regie onduidelijk is en de procedure zo foutgevoelig wordt.
- Het is zinvol om de commissie uit te breiden tot maximaal 12 leden. Er zou gekozen kunnen worden voor de indeling van 3 tot 5 leden per casus, zodat bij een eventueel 'hernieuwd' advies de commissie in een andere samenstelling van 3 tot 5 leden onafhankelijk de zaak kan beoordelen.

Kwetsbaarheid expertise secretariaat RC en BHG en isolatie medewerkers

De opgebouwde expertise is kwetsbaar. De expertise is verspreid over het secretariaat van de RC en het voormalige BHG en zoals uit het bovenstaande blijkt zijn de medewerkers bij verschillende werkgevers in dienst. Daarnaast is het CAOP, waar het secretariaat van de RC fysiek gevestigd is, geen organisatie met een logische onderzoeksinfrastructuur. Medewerkers hebben weinig toekomstperspectief, zekerheid en ontwikkelingsmogelijkheden. Daarnaast heeft BHG een geïsoleerde positie binnen het Nationaal Archief, waardoor belangstelling en urgentiegevoel vanuit het Nationaal Archief jegens BHG ontbreken. Al deze factoren maken dat de capaciteit uiterst kwetsbaar is.

Verbeterpunten organisatie (3)

Bezoldiging en (her)benoeming van leden RC

- Een ander aspect is de bezoldiging van de voorzitter en de leden van de Commissie (zie bijlage 2).
- De huidige vaste beloning is sinds eind 2004 constant gebleven.
- De commissie schrijft in de praktijk niet zelf haar adviezen. Dat werk wordt verricht door het secretariaat:
 - De bezoldiging van de RC is in augustus 2006 veranderd naar een vaste beloning en is met terugwerkende kracht ingevoerd vanaf eind 2004. In het besluit wordt dit als volgt verwoord: 'Gezien de hoge werkdruk van de commissieleden, de specifieke werkzaamheden, de complexiteit van haar adviezen en de gebleken politieke en publicitaire implicaties ervan, is een meer passende vergoeding gerechtvaardigd.'
 - Ten aanzien van bovenstaande wijziging merkte destijds OCW wel op dat de leden ieder op hun vakgebied delen van de te bespreken adviezen schrijven. Dit in aanvulling op het voorbereidende werk van het secretariaat.
 - Het hoogtepunt van de werkzaamheden van de RC lag in de jaren 2006 tot en met 2009. Daarna is de werklast voor de leden van de RC gedaald in termen van voorgelegde adviesverzoeken en uitgebrachte adviezen.
 - De bestuurskosten (waaronder de bezoldiging) staan vermeld in de begroting 2015 voor de RC. Het totaal aan bestuurskosten voor 2015 komt uit op een bedrag van €90.000,- (zie voor een nadere specificering bijlage 2).
- Door een uitbreiding van de commissie (tot maximaal 12 leden) kan de werklast worden gespreid en de beloning dienovereenkomstig (naar beneden) bijgesteld. Een reële tijdsinschatting dient daarbij te worden gemaakt, met name voor het grotendeels zelf schrijven van de adviezen.
- De (her)benoemingen in het verleden (zie bijlage 3) vertoonden nadrukkelijk de trekken van coöptatie, ondanks de formele bevoegdheden van de minister.
- De voorgestelde uitbreiding van de commissie dient plaats te vinden middels een openbare procedure: niet alleen dient er gekozen te worden voor een jonge(re) generatie van wetenschappers en juristen, tevens dient internationale (werk)ervaring als criterium te worden gehanteerd.
- Ten hoogste één herbenoeming voor nieuw aan te treden leden. (Dus een maximale zittingstermijn van 6 jaren).

Verbeterpunten organisatie (4)

Het budget van de RC

- Een overzicht van de (stijgende) ontwikkeling in de totaalbegroting van de RC (in 2015 € 1.410.700,-) is onderaan deze pagina opgenomen. De bezoldiging van de leden van de RC als onderdeel van de bestuurskosten is een beperkt deel van de totaalbegroting (in euro).
- Zoals eerder aangegeven lag het hoogtepunt van de werkzaamheden van de RC in de jaren 2006 tot en met 2009. Daarna is de werklast (voor de leden van de RC) gedaald in termen van voorgelegde adviesverzoeken en uitgebrachte adviezen. Echter, de begroting kent sindsdien een stijgende lijn.
- Zonder al te diep in te gaan op de toelichting op de begroting voor 2015 is het opmerkelijk dat de gerealiseerde kosten in de loop der jaren zijn gestegen.
- In de gepubliceerde jaarverslagen van de RC ontbreekt elke vorm van financiële verantwoording. Financiële verantwoording wordt jaarlijks afzonderlijk aan OCW afgelegd op basis van de financieringsvoorwaarden.
- Over de gehele linie van de begrotingsposten lijken besparingen mogelijk, die uiteindelijk kunnen (en moeten) leiden tot een begroting die onder het peil van 2007 uitkomt, te weten een begroting van maximaal 1 miljoen euro. Te denken valt aan besparingen op onder meer de posten Management, Ondersteunend personeel, Huisvesting en Publicaties.
- Deze besparingen zijn overigens alleen te realiseren bij implementatie van voorgestelde wijzigingen in de governance en werkwijze van de RC en de overige betrokken stakeholders.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Begroting	1.115.000	1.253.000	1.343.000	1.373.000	1.343.000	1.360.000	1.375.000	1.386.000
Gerealiseerd	991.879	1.181.364	1.255.938	1.193.138	1.298.169	1.267.028	1.287.509	1.344.270
Verschil	123.121	71.636	87.062	179.862	44.831	92.972	87.491	41.730

Verbeterpunten afhandeling (1)

Meervoudige rol van de minister

Er zijn – behoudens de hernieuwd adviesprocedure – drie verschillende soorten procedures van afhandeling: (1) NK-collectie, (2) Rijkscollectie niet zijnde NK en (3) overige collecties (de zogenaamde bindend advies procedure). Voor alle procedures geldt dat de minister ‘opdrachtgever’ is. Met andere woorden: de minister dient een verzoek om advies in bij de RC. Een verzoek om een advies als bedoeld onder 3 dient de minister uitsluitend in indien de oorspronkelijke eigenaar of dienst erfgenamen en de huidige bezitter gezamenlijk de minister daarom gevraagd hebben. Voor de eerste twee categorieën verzoeken geldt dat de minister een drievoudige rol heeft: beleidsverantwoordelijke, ‘opdrachtgever’ voor een verzoek en ‘eigenaar’ van een werk.

Bij NK-zaken heeft dit nog niet tot problemen geleid vanwege de relatieve eenvoud van de procedure en de afspraak met de Tweede Kamer dat niet van adviezen van de RC wordt afgeweken. De wijze waarop de commissie tot een advies komt is derhalve voorzienbaar en ingekaderd. Bij overige werken uit de Rijkscollectie adviseert de RC echter op grond van redelijkheid en billijkheid en vanaf 30 juni 2015 zal dit ook bij NK-zaken het geval zijn. Met het criterium van redelijkheid en billijkheid toegepast op Rijkscollectie (waaronder ook NK-zaken) is op dit moment nog geen ervaring. De verwachting is wel dat de minister steeds meer de rol van procespartij zal vervullen. Zeker nu de RC onder het huidige reglement op grond van de redelijkheid en billijkheid verschillende soorten adviezen kan uitbrengen: van restitutie van een werk tot afwijzing van het verzoek tot restitutie onder vaststelling van een vergoeding aan verzoeker. Dit kan in theorie dusdanig grote financiële gevolgen hebben dat enerzijds de verleiding voor de minister groter wordt om in gesprekken met de RC over de organisatie ook inhoudelijke lopende zaken aan te kaarten. Daarnaast zal de minister eerder de schijn tegen hebben op het moment dat hij als beleidsverantwoordelijke reageert op de organisatie en werkwijze van de RC. Deze schijn wordt versterkt doordat de minister nu in alle gevallen formeel verzoekt om een advies bij de RC, en bij werken uit de Rijkscollectie besluit. Het is raadzaam om deze verschillende rollen scherper te onderscheiden.

Verbeterpunten afhandeling (2)

Eén uniforme procedure voor alle gevallen

Met de recente wijzingen van het Restitutiebeleid, waarbij ook zaken met betrekking tot de Rijkscollectie worden beoordeeld op grond van redelijkheid en billijkheid, en dit vanaf 30 juni 2015 ook het geval zal zijn bij NK-zaken, ligt het voor de hand om te streven naar één uniforme procedure voor alle soorten zaken. Dit ongeacht wie de oorspronkelijke eigenaar en de huidige bezitter is. Dit betekent dat ook voor alle soorten zaken een keuze gemaakt zou moeten worden of de RC een bindend advies in de vorm van een vaststellingsovereenkomst geeft zoals dat nu het geval is bij zaken die geen betrekking hebben op de Rijkscollectie of op een andere wijze adviseert.

Bindend adviesprocedure

Zoals eerder aangegeven bepaalt het Instellingsbesluit dat de RC op verzoek van de minister adviseert over geschillen die geen betrekking hebben op de Rijkscollectie. In het Reglement heeft de commissie dit vertaald in een bindende adviesprocedure, ofwel een vaststellingsovereenkomst als bedoeld in artikel 7:900 BW. Deze vaststellingsovereenkomst heeft een aantal nadelen. Enerzijds kan een vaststellingsovereenkomst leiden tot een wijziging van bestaande rechtsposities, waarvoor in het Instellingsbesluit geen juridische basis is neergelegd. Daarnaast bestaat er nu geen voorziening voor partijen die advies willen over een zaak/ geschil, maar niet direct een bindend advies willen.

Onderzoek vs. advies

Op papier is sprake van een zeker mate van scheiding tussen onderzoek en advies. In de procedurebeschrijvingen van de RC is vrij duidelijk aangegeven welke taken bij het onderzoeksbureau liggen en welke taken bij de RC zelf. In de ideale situatie wordt een onafhankelijk onderzoek gedaan, en adviseert de RC aan de hand van dit onderzoek en de input van partijen. In de praktijk wordt iedere zaak besproken door het onderzoeksbureau en de gehele commissie tezamen en stelt de commissie alle conceptrapporten en feitenrapporten vast. Hierdoor bestaat in ieder geval de schijn dat het onderzoek kan worden aangepast door de leden van de commissie. Het is raadzaam om een scherpere scheiding aan te brengen tussen de geschillenbeslechting door de commissie, de procedurele voorbereiding van de geschillenbeslechting en het onafhankelijke feitenonderzoek.

Verbeterpunten afhandeling (3)

Erfgenamenonderzoek

Op dit moment vindt het erfgenamenonderzoek bij Rijkscollectie-zaken (inclusief NK-zaken) plaats aan het einde van het adviestraject op kosten van de Staat. Bij overige zaken dienen partijen van te voren authentieke erfrechtelijke stukken te overleggen waar de RC zich over buigt en een uitspraak over doet.

Van te voren vindt een eenvoudige toetsing plaats of het verzoek past binnen het restitutiebeleid en of de verzoeker zelf aangeeft erfgenaam te zijn van de oorspronkelijke eigenaar. Restitutie geschiedt aan de oorspronkelijke eigenaar of diens erfgenamen, en niet uitsluitend aan de verzoeker. Het kan voorkomen dat na het uitbrengen van en advies, of gedurende het erfgenamenonderzoek, blijkt dat de verzoeker geen erfgenaam is of dat er erfgenamen zijn waar de verzoeker geen weet van had. Het erfgenamenonderzoek kan niet alleen tijdrovend zijn, maar kan ook emotionele familiekwesaties oprakelen. De vraag is of het erfgenamenonderzoek niet in alle soorten zaken gelijk getrokken moet worden, ofwel vooraf ofwel achteraf, en wie verantwoordelijk is voor het uitvoeren van een erfgenamenonderzoek.

Redelijkheid en billijkheid

Bij NK-zaken is expliciet met de Tweede Kamer afgesproken dat de minister niet van een advies van de RC afwijkt. Ook voor zaken die betrekking hebben op de Rijkscollectie ligt dit voor de hand. Nu straks alle adviezen worden gegeven op basis van redelijkheid en billijkheid kan dit op grond van de huidige invulling hiervan leiden tot onwenselijke situaties. Op grond van artikel 11 van het reglement kan de RC adviseren tot afgifte van het werk aan verzoeker, maar bijvoorbeeld ook tot afwijzing van het verzoek tot restitutie, onder vaststelling van een vergoeding door bezitter aan verzoeker. Een dergelijk advies kan in theorie grote financiële gevolgen met zich meebrengen. In het Reglement is overigens opengelaten wanneer de RC wat kan adviseren.

Verbeterpunten afhandeling (4)

Hernieuwd advies

Sinds 2010 is de mogelijkheid erkend dat de RC na een uitgebracht, negatief advies van de RC en dienovereenkomstige beslissing van de minister op verzoek van de minister een hernieuwd advies uitbrengt. De gronden waarop dit kan gebeuren zijn (a) bezwaren tegen de gang van zaken tijdens de behandeling, waardoor fundamentele belangen zijn geschaad ('vormverzuimen') en (b) nieuwe feiten die, waren zij bekend geweest ten tijde van het eerdere advies, tot een andere uitkomst zouden hebben geleid. Het hernieuwd advies wordt gegeven door dezelfde commissie die het advies in 'eerste aanleg' hebben gegeven. De verbetering van de hernieuwd adviesprocedure is onderwerp van gesprek tussen de minister en de RC. Gestreefd wordt naar een procedure waarmee klachten geminimaliseerd kunnen worden. Om de procedure onafhankelijker worden de volgende opties besproken:

- a. Het benoemen van derden/ deskundigen door de RC
- b. Uitbreiding van het aantal leden van de RC
- c. Instelling van een nieuwe, onafhankelijke RC
- d. Vordering bij de voorzieningenrechter
- e. Vordering bij de civiele rechter
- f. Advies aan de minister omvormen tot bindend advies

In hoofdstuk 5 zullen we kort stilstaan bij de meest wenselijke constructie.

The background of the slide is a detailed architectural drawing of a building facade. It features a two-story structure with windows and a door. Annotations include 'SECOND FLOOR', 'FIRST FLOOR', 'FIN. GRADE +97.5', 'PROPERTY LINE', 'ASPHALT SHINGLES', 'MOULDING', 'STUCCO MOULDING', and 'COPPER FLASHING'. A pair of compasses is positioned on the left side of the drawing, and a ruler is visible at the bottom right. Two rolled-up blueprints are at the top of the image.

4

Ontwerpcriteria voor een nieuw restitutiebeleid

De ontwerpcriteria voor een duurzaam, transparant en onomstreden organisatie rondom restituties

Ontwerpcriteria vormgeving en organisatie-inrichting

- Politiek en maatschappelijk draagvlak behouden.
- Internationale bekendheid van Nederlands restitutiebeleid respecteren, dat wil zeggen beleid met perspectief voor onder meer claimanten en onderzoekers.
- Eenduidige toegang tot informatie voor derden (verzoekers, pers, onderzoekers, etc.).
- Goede en gebundelde borging van kennis en onderzoekskwaliteit:
 - Eén kennispunt van onderzoekers (met zowel kunsthistorici als historici)
 - Borgen onderzoekskwaliteit
 - Borging expertise van procedurele ervaring aanwezig bij het secretariaat van de RC
- Een organisatie die flexibel kan inspelen op veranderende instroom van restitutieverzoeken.
- Continueren van huidige taken en rollen (beleidsontwikkeling en uitvoering, onderzoek, claimbehandeling, voorlichting en informatievoorziening), maar wel een scherper toedelen hiervan:
 - Verantwoordelijkheid moet bij de minister blijven, niet verdelen over verschillende overheden.
 - Rijksoverheid zorgt dat er restitutiebeleid is, waaronder geschillenbeslechting, zowel voor de Rijkscollectie als voor andere collecties.
- Efficiënte en doelmatige inzet van beschikbare middelen.
- Continuïteit, maar tegelijkertijd verjonging in de bemensing van de RC (i.c. een andere generatie wetenschappers en juristen) en een andere werkwijze van de RC zelf (het grotendeels zelf adviezen schrijven).

Ontwerpcriteria behandeling van verzoeken

- Betrouwbare, transparante en onomstreden afhandeling middels zorgvuldige procedures door een onafhankelijke commissie.
- Eén wijze van afhandeling voor alle soorten collecties, ongeacht wie de oorspronkelijke eigenaar en de huidige bezitter is.
- Continuering van restitutiebeleid op moreel- beleidsmatige gronden in plaats van op louter juridische gronden, waarbij uiteraard wel sprake is van juridisch deugdelijke procedures.
- Helder onderscheid tussen de rollen van eigenaar, opdrachtgever en besluitvormer en een duidelijke keuze of het advies gericht moet zijn op het 'doorhakken van een knoop' voor de minister of 'geschilbeslechting' tussen een vermeende oorspronkelijke eigenaar en de huidige bezitter.
- Helder onderscheid tussen geschillenbeslechting en onderzoek.
- Een duidelijke en onomstreden hernieuwd adviesprocedure: beperkt tot nieuwe feiten (en dus niet langer bij 'vormfouten').
- Een goede balans tussen de inspanningen van de overheid als het gaat om het ter beschikking stellen van onderzoekscapaciteit en voorzieningen voor de behandeling van verzoeken en wat redelijkerwijs aan inspanning verwacht mag worden van verzoekers.

5

Scenario's voor duurzame vormgeving en organisatie-inrichting

Over de vormgeving, werkwijze van en het beleggen van taken bij een toekomstige organisatie rondom restituties

Varianten voor de governancestructuur

Ten aanzien van de governance van de organisatie inzake restitutie (i.c. de RC) zijn in principe meerdere varianten denkbaar. Echter, een groot aantal – zo niet alle denkbare – varianten valt af vanwege uiteenlopende redenen. Achtereenvolgens zullen de diverse bestuurlijk-juridische vormen worden behandeld variërend van publiek tot privaat.

Bestuurlijk-juridische variant	Argumentatie
Ambtelijke dienst	<ul style="list-style-type: none"> Gezien de gewenste mate van onafhankelijkheid moet deze variant afvallen. Het zou bovendien leiden tot een uitbreiding van het aantal rollen van de minister van OCW (i.c. <i>eigenaar</i> van de gehele organisatie)
Agentschap	<ul style="list-style-type: none"> Gezien de gewenste mate van onafhankelijkheid moet deze variant afvallen. Het zou bovendien leiden tot een uitbreiding van het aantal rollen van de minister van OCW (i.c. <i>eigenaar</i> van de gehele organisatie). De RC (inclusief ondersteunend apparaat) voldoet bij lange na niet aan de formele vereisten voor het instellen van een agentschap (conform de Comptabiliteitswet)
Zelfstandig bestuursorgaan	<ul style="list-style-type: none"> Gezien de gewenste mate van onafhankelijkheid zou deze variant wenselijk kunnen zijn. Het huidige kabinetsbeleid is dat er alleen zbo's zonder eigen rechtspersoonlijkheid mogen worden opgericht. Dat zou nog kunnen voor de Commissie zelf, met een ondersteunend apparaat dat beschikbaar gesteld wordt door de minister. Echter, een zbo wordt opgericht middels een instellingswet en krijgt daarmee een wettelijke grondslag. Dit is in strijd met de wens om te werken met restitutiebeleid en mogelijke juridisering te vermijden.
Adviescollege	<ul style="list-style-type: none"> Het huidige kabinetsbeleid is erop gericht om geen nieuwe adviescolleges op te richten en bestaande colleges zoveel mogelijk samen te voegen. Een betekenisvolle karaktertrek van adviescolleges is dat er zowel gevraagd als ongevraagd advies wordt gegeven. Dit past niet bij het huidige takenpakket van de RC.
Zelfstandige stichting	<ul style="list-style-type: none"> Het huidige kabinetsbeleid is erop gericht om publieke taken publiekrechtelijk vorm te geven. Met andere woorden, publieke taken opdragen aan een (overheids)stichting is niet aangewezen. Bovendien moet een dergelijke 'verzelfstandiging van taken' middels een voorhangprocedure - met alle eventuele haken en ogen van dien - door het parlement worden geloodst.

Varianten voor de governancestructuur (2)

Uit het voorgaande is gebleken dat een andere bestuurlijk-juridische vormgeving van de RC niet mogelijk en wenselijk is.

De geconstateerde dubbelingen, witte vlekken en (een grote hoeveelheid aan) verbeterpunten geven wel aanleiding te komen tot een andere organisatie-inrichting, onder meer gericht op het nadrukkelijk scheiden van de functies 'onderzoek' en 'advies'.

Met dit in het achterhoofd kan gedacht worden aan de volgende oplossingsrichtingen:

1. De RC krijgt nog uitsluitend een rol als adviseur c.q. 'geschillenbeslechter'. De bredere onderzoekstaak en publiekstaak worden elders belegd. Bij voorkeur bij één kenniscentrum (mogelijk onder te brengen bij het NIOD of RKD).
2. De Commissie uitbreiden met meerdere, jonge leden (wetenschappers en juristen), zodat er ook sprake kan zijn van een toekomstbestendig 'adviesorgaan', dat zelf overgaat tot het formuleren van adviezen op basis van aangeleverde onderzoeksrapporten.
3. De huidige secretariaatsfunctie van de RC kan met de doorvoering van het bovenstaande grotendeels verdwijnen. Slechts een administratieve functie (telefoon, postbehandeling en e-mailverkeer, agendabeheer c.q. vergaderplanning, verslaglegging vergaderingen, etc.) en de begeleiding van de adviesprocedures voor de RC resteert.
4. De onderzoekers van de RC onderbrengen bij het NIOD of het RKD behoort tot de mogelijkheden, zodat er gewerkt kan worden met 'contractonderzoek' vanuit de Commissie. Hiermee wordt tevens een toekomstperspectief geboden aan de huidige onderzoekers, veelal historici.
5. Medewerkers van het (voormalige) Bureau Herkomst Gezocht onderbrengen bij het NIOD of het RKD behoort tot de mogelijkheden. Hiermee wordt tevens een toekomstperspectief geboden aan de huidige onderzoekers, veelal kunsthistorici.

(NB Ten aanzien van BHG dient te worden opgemerkt dat er één persoon werkzaam is met een vast contract en twee op projectbasis. Het betreffende project loopt nog anderhalf jaar).

Varianten voor de governancestructuur (3)

Optie 1:

Onderzoekers RC en BHG bij NIOD

1. De directie van het NIOD heeft nadrukkelijk te kennen gegeven dat zowel de onderzoekers van de RC als van BHG – onder voorwaarden – van harte welkom zijn. (Voor besluitvorming hierover afhankelijk van KNAW).
2. De werkzaamheden van de onderzoekers van de RC en BHG sluiten in grote mate aan bij de hoofdmoot van de activiteiten van het NIOD (nadruk op onderzoek).
3. Het NIOD is zich verder aan het ontwikkelen tot 'spilorganisatie' in het 'oorlogslandschap' voor het domein kennis (onderzoeken en bewaren) als het gaat om de versterking van de herinnering van de Tweede Wereldoorlog (zie rapport Commissie Cohen d.d. 1/4/2015). Vooronderzoek tot oprichting Kenniscentrum Oorlogsbronnen loopt.
4. Instituut onder KNAW (vooralsnog). Het NIOD werkt met de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening.
5. Het NIOD (onderzoek en collecties) heeft een uitstekende reputatie als **onafhankelijk** wetenschappelijk onderzoeksinstituut: naast een zuiver wetenschappelijke onderzoeks- en collectietaak en ook onderzoeken 'in opdracht' (Srebrenica, Irak, erfpachtkwestie Amsterdam).
6. De afstand tot de fysieke archieven in het Nationaal Archief kan een beletsel vormen voor deze optie.
7. De directie van het NIOD overweegt serieus het openen van een dependance in Den Haag.

Optie 2:

Onderzoekers RC en BHG bij RKD

1. De directie van het RKD heeft (op hoofdlijnen) aangegeven dat zowel de onderzoekers van de RC als van BHG – onder voorwaarden – welkom zijn.
2. De werkzaamheden van de onderzoekers van de RC en BHG sluiten in beperkte mate aan bij de hoofdmoot van de activiteiten van het RKD (nadruk op beheer van collecties).
3. Het RKD is zich – getuige haar vernieuwde website – verder aan het ontwikkelen tot Nederlands instituut voor kunstgeschiedenis.
4. Eigenstandige positie.
5. Het RKD bekleedt internationaal de positie van onafhankelijk, wetenschappelijk documentatie- en kennisinstituut op met name het terrein van de Nederlandse kunst en kunstgeschiedenis.
6. De nabijheid van de fysieke archieven in het Nationaal Archief vormt een pluspunt in deze optie.

Varianten voor de afhandeling

Nu de RC vanaf 30 juni 2015 ook over de NK-zaken zal adviseren middels ‘redelijkheid en billijkheid’, is er geen noodzaak voor het in stand houden van verschillende procedures voor NK-zaken, Rijkscollectie niet zijnde NK zaken en overige collecties. Op basis van de geconstateerde knel- en verbeterpunten kan worden gedacht aan de volgende oplossingsrichtingen:

- Uitgangspunt bij een toekomstgerichte wijze van afhandeling is dat de minister nog uitsluitend een rol als beleidsverantwoordelijke en juridisch eigenaar van een werk heeft. Dit betekent dat de minister bij de afhandeling van verzoeken nog slechts de rol van eigenaar/ procespartij vervult. Er zijn bij alle soorten collecties dus twee partijen: de verzoeker (vermeende oorspronkelijke eigenaar) en de huidige bezitter. Voor de wijze van afhandeling maakt het niet uit of de huidige bezitter de Rijksoverheid (vertegenwoordigd door de minister) is, een gemeente, een museum of een particulier.
- Uitgaande van één wijze van afhandeling voor alle soorten zaken is het maar de vraag of de constructie van (verplicht) bindend advies voor de hand ligt.
- Gedacht kan worden aan een constructie waarbij de huidige bezitter zich op basis van een verzoek van de oorspronkelijke eigenaar tot de RC wendt voor een advies. Het is in deze constructie niet meer noodzakelijk dat partijen zich formeel gezamenlijk tot de RC wenden, al heeft het wel de voorkeur dat beide partijen de adviesprocedure onderschrijven. Partijen kunnen er zelf voor kiezen om een vaststellingsovereenkomst op te (laten) stellen, maar deze verplichting ligt niet meer vast in de procedure.
- In deze constructie bestaat de rol van de minister als ‘opdrachtgever’ niet meer. Partijen kunnen zich – in zaken die betrekking hebben op werken die zich niet in de Rijkscollectie bevinden - zonder tussenkomst van de minister wenden tot de RC. De minister besluit vanzelfsprekend nog wel over teruggave van werken uit de Rijkscollectie, maar doet dit als huidige bezitter. Hierbij heeft de minister vanzelfsprekend een bijzondere politieke verantwoordelijkheid, die wellicht verder gaat dan de verantwoordelijkheid van een particuliere bezitter. Vanuit diezelfde verantwoordelijkheid zal de minister in beginsel ook ieder verzoek ofwel zelf afhandelen (toewijzen of aan verzoeker uitleggen dat het verzoek evident niet past binnen het restitutiebeleid) ofwel voorleggen aan de RC.
- De RC kan ten behoeve van een verzoek (op contractbasis) onderzoek laten verrichten bij het in het voorgaande genoemde kennispunt.

Varianten voor de afhandeling (2)

- Voor de hernieuwd adviesprocedure is in hoofdstuk 3 een aantal varianten genoemd. Als er sprake is van nieuwe feiten staat partijen sowieso niets in de weg om opnieuw advies te vragen. De vraag is of hier een aparte voorziening voor in het leven moet worden geroepen. De meeste verzoeken tot hernieuwd advies zien op zowel nieuwe feiten (nova) als op 'vormfouten'.
- Het verdient de aanbeveling om de hernieuwd adviesprocedure te beperken tot nieuwe feiten. Er mag immers vanuit worden gegaan dat de procedure met de nodige waarborgen is omkleed. Gezien de varianten die wij hebben geschetst voor de governancestructuur, waarbij we adviseren om de commissie uit te breiden in het aantal leden, ligt het voorts voor de hand om hernieuwd advies te laten uitbrengen door andere commissieleden dan de commissieleden die in eerste aanleg hebben geadviseerd. Zeker nu de commissie meer de rol van geschillenbeslechter krijgt, en het onderzoek elders wordt belegd, hoeft het gebrek aan diepgaande kennis over de desbetreffende zaak bij de commissieleden die hernieuwd advies moeten geven geen beletsel te zijn.

6

Conclusies en aanbevelingen

Beantwoording onderzoeksvraag: advies over de governance(structuur) en de wijze van behandeling van de verschillende soorten teruggaveverzoeken

Conclusies

De **hoofdvraag** van dit onderzoek luidde als volgt: *‘Op welke wijze kan het samenstel van werkzaamheden rondom de restitutie van oorlogskunst uit de Tweede Wereldoorlog optimaal vormgegeven worden, waarbij gestreefd wordt naar synergie en optimale bundeling van krachten in dit expertiseveld?’*

Op basis van de voorgaande vijf hoofdstukken komen wij tot de volgende conclusies:

1. Het restitutiebeleid is **succesvol** te noemen:
 - Er is één overheidslaag verantwoordelijk voor de voorziening en de financiering daarvan.
 - De minister van OCW heeft een restitutiebeleid ontwikkeld en houdt een voorziening voor geschillenbeslechting in stand (de RC). Deze voorziening is er voor alle soorten claims: zowel claims die betrekking hebben op de Rijkscollectie als geschillen aangaande overige collecties.
 - Over het algemeen is men tevreden over de wijze van afhandeling van restitutieverzoeken.
 - Het Nederlandse restitutiebeleid geniet internationale bekendheid en Nederland heeft een voortrekkersrol op het gebied van restitutie.
2. Ondanks dit succes zitten er **dubbelingen, witte vlekken en onevenwichtigheden** in (de uitvoering van) het huidige beleid:
 - Een stapeling van rollen bij de minister van OCW
 - Medewerkers van het secretariaat van de RC en onderzoekers van BHG vervullen beiden een publieks- en ondersteuningsfunctie
 - De vraag is gerechtvaardigd of er nog wel sprake moet zijn van een ‘bindend adviesprocedure’
 - Hernieuwd advies wordt gegeven door dezelfde (leden van de) commissie als in eerste aanleg
 - Er ontbreekt één loket voor (potentiële) verzoekers, onderzoekers en andere geïnteresseerden
3. Echter, er zijn een **forse verbeteringen mogelijk** ten opzichte van de huidige situatie. Deze hebben zowel betrekking op de governance(structuur) als de behandeling van verzoeken.

Conclusies (vervolg)

Met betrekking tot de **governance** gaat het concreet om de volgende verbeterpunten:

1. De organisatie van het restitutiebeleid wordt gekenmerkt door tijdelijkheid. Het is zaak om voor de resterende jaren een toekomstbestendige organisatie in te richten.
2. OCW heeft thans verscheidene rollen, namelijk opdrachtgever, bij Rijkscollectie (waaronder NK) juridisch eigenaar van het werk/ procespartij en beleidsverantwoordelijke met invloed op de RC. OCW zou alleen de rollen beleidsverantwoordelijke en juridisch eigenaar moeten vervullen, waarbij de rol juridisch eigenaar in concrete adviesprocedures tot uiting komt en de rol beleid en daaruit voortvloeiende zaken in gremia met een beleidsmatige component.
3. Scherper dan voorheen dient gedefinieerd te worden wie waarover gaat.
4. De restitutieorganisatie is versnipperd: onderzoekers hebben verschillende werkgevers en onderzoekscapaciteit zit bij verschillende organisaties gehuisvest (Nationaal Archief, RC).
5. De RC behandelt ieder verzoek met de gehele commissie en alle onderzoekers vergaderen met de gehele commissie over zaken. Onderzoek en advies lopen daarmee door elkaar en er kan een efficiëntieslag worden gemaakt in de werkwijze van de RC. Onder meer om hernieuwde adviezen te kunnen doorlopen is het zinvol de commissie uit te breiden tot maximaal 12 leden.
6. Onderzoekscapaciteit is kwetsbaar en onderzoekers zitten geïsoleerd bij verschillende organisaties.
7. De bezoldiging en (her)benoeming van de leden van de RC is gebaseerd op een situatie van tijdelijkheid en een situatie waarin de RC grotendeels 'zelfschrijvend' zou zijn. Zowel de bezoldiging als de procedures van (her)benoeming zouden moeten worden vernieuwd.
8. Er zijn diverse besparingen te realiseren op het budget van de RC.

Conclusies (vervolg)

Met betrekking tot de **behandeling van verzoeken** gaat het concreet om de volgende verbeterpunten:

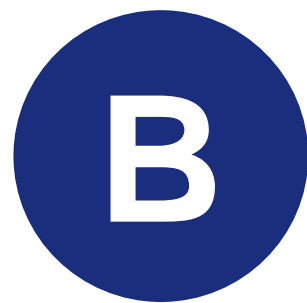
1. Doordat alle adviesverzoeken lopen via de minister, is de minister bij de behandeling van verzoeken zowel opdrachtgever, bij Rijkscollectie (waaronder NK) juridisch eigenaar van het werk/ procespartij als beleidsverantwoordelijke met invloed op de RC. Dit is een onwenselijke situatie, die in ieder geval kan leiden tot de schijn van belangenverstrengeling.
2. Zeker nu binnenkort alle verzoeken worden beoordeeld aan de hand van redelijkheid en billijkheid ligt het voor de hand om te streven naar één wijze van afhandeling voor alle soort verzoeken, ongeacht wie de huidige bezitter is.
3. De bindend adviesprocedure kent geen juridische basis in het Instellingsbesluit.
4. Onderzoek (het onderzoeksbureau van de RC) en advies (de RC) lopen in de praktijk door elkaar. RC en onderzoekers bespreken alle zaken gezamenlijk, waardoor de benodigde scherpte en onafhankelijkheid tussen onderzoek en advies ontbreekt.
5. Het erfgenamenonderzoek kan tijdrovend en complex zijn en emotionele familiekwesaties tot gevolg hebben. Bij Rijkscollectiezaken (waaronder NK-zaken) vindt het erfgenamenonderzoek aan het einde van de adviesprocedure plaats door een notaris, op kosten van de staat. Bij overige zaken dienen partijen van te voren erfrechtelijke stukken te overleggen waar de RC vervolgens een oordeel over velt. Het is de vraag of de RC wel de geschikte instantie is om een oordeel te vellen over erfrechtelijke kwesties. Bovendien is het de vraag wie verantwoordelijk is voor het erfgenamenonderzoek: de huidige bezitter of de verzoeker. Het is wenselijk de procedures gelijk te trekken, waarbij wel in het oog gehouden moet worden dat een substantieel deel van de zaken wordt afgewezen en dat de procedure een laagdrempelig karakter zou moeten houden. Hierbij kan worden gedacht aan een variant waarbij het erfrechtonderzoek bij een advies tot restitutie van een werk plaatsvindt op kosten van de huidige bezitter, waarbij de RC slechts adviseert over restitutie 'aan de erfgenamen van'.
6. De wijze waarop de RC nu het criterium redelijkheid en billijkheid uitvoert, waarbij verschillende soorten adviezen kunnen worden gegeven, kan leiden tot adviezen met grote financiële gevolgen.
7. De hernieuwd adviesprocedure is op dit moment onvoldoende onafhankelijk. Doordat de RC met de voltallige commissie adviseert over zaken, moeten dezelfde commissieleden adviseren over hernieuwd adviesverzoeken. Dit heeft in ieder geval de schijn van een onvoldoende onafhankelijke wijze van afhandelen.

Aanbevelingen voor de governance(structuur)

1. Neem als ministerie van OCW voor om het restitutiebeleid en de bijbehorende governancestructuur rond 2020 te evalueren.
2. Heroverweeg de verschillende rollen van de minister van OCW: welke rollen zijn noodzakelijk en welke rollen werken verwarring in de hand?
3. Maak een helder onderscheid tussen de functies 'onderzoek' en 'advies' binnen de procedure.
4. Breng de onderzoeksfunctie (van RC en BHG) onder bij een onafhankelijk wetenschappelijk onderzoeks- en kennisinstituut. Onderzoek daarbij eerst de mogelijkheid van onderbrenging bij het NIOD per 1 januari 2016.
5. Laat de adviesfunctie bij de RC, maar beperk de huidige secretariaatsfunctie tot puur secretariële ondersteuning en de begeleiding van de procedures. Adviezen moeten voortaan door de commissie (grotendeels) zelf worden geschreven op basis van aangereikte onderzoeksrapporten.
6. Voer een uitbreiding- en verjongingsbeleid door binnen de commissie vanaf 1 januari 2016.
7. Voer een maximale zittingstermijn in van twee termijnen (van drie jaar).
8. Koppel de bezoldiging van alle leden van de commissie aan een realistische inschatting van de werklast.
9. Verwerk bovenstaande voorstellen in een nieuwe versie van het Instellingsbesluit RC. Op termijn kan het 'Besluit vaste beloning RC' worden ingetrokken.
10. Streef naar een maximaal budget van 1 miljoen euro in 2016 voor wat nu nog de RC (inclusief ondersteuning) heet.
(NB De afzonderlijke geldstroom van OCW richting Nationaal Archief voor BHG dient nog nader onderzocht).

Aanbevelingen voor de behandeling van verzoeken

1. Zorg voor eenzelfde, eenduidige en efficiënte wijze van behandeling van alle soorten verzoeken met een zo laag mogelijke foutgevoeligheid, ongeacht wie de huidige bezitter van een werk is. In geval van werken uit de Rijkscollectie (inclusief NK) is de minister nog uitsluitend juridisch eigenaar/ procespartij.
2. De constructie van advies ligt meer voor de hand dan bindend advies middels een vaststellingsovereenkomst. Voor dit laatste bestaat immers geen juridische basis. Partijen kunnen er zelf kiezen voor of zij een vaststellingsovereenkomst waarin zij zich binden aan het advies sluiten of niet.
3. Trek de wijze van verzoeken om een advies gelijk. Een huidige bezitter die een advies wenst te ontvangen van de RC hoeft dat formeel niet gezamenlijk te doen met een verzoeker. Partijen kunnen natuurlijk wel gezamenlijk naar de RC stappen.
4. Bij de inrichting van de hernieuwd adviesprocedure (bij nova en niet langer bij 'vormfouten') ligt het voor de hand dat andere leden van de RC uitspraak doen over de zaak. Met het oog op onze aanbeveling om de RC te laten groeien tot 12 leden, en om de RC meer de rol van zuivere adviseur te laten vervullen, is dit ook mogelijk.
5. Onder het huidige reglement voor bindend advies kan de RC op grond van de redelijkheid en billijkheid verschillende soorten adviezen uitbrengen: van restitutie van een werk tot afwijzing van het verzoek tot restitutie onder vaststelling van een vergoeding aan verzoeker. Dit kan dusdanig grote financiële gevolgen hebben dat enerzijds de verleiding voor de minister groter wordt om in gesprekken met de RC over de organisatie ook inhoudelijke lopende zaken aan te kaarten. Overweeg of het wel wenselijk is wanneer de RC de minister adviseert om niet over te gaan tot restitutie, maar een financiële vergoeding te verstrekken.

Bijlagen

Bijlage 1 – lijst met respondenten

Voor dit onderzoek zijn de volgende personen geïnterviewd:

Ministerie van OCW

- Mw. I. Looman

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

- Dhr. E. Rodrigo

Begeleidingscommissie museale verwervingen

- Dhr. R. Ekkart

Restitutiecommissie

- Dhr. W. Davids
- Mw. I. van der Vlies
- Mw. E. Campfens
- Mw. A. Marck
- Dhr. E. Idema
- Dhr. F. Kunert
- Mw. E. Muller

NIOD

- Mw. M. Schwegman
- Mw. P. Huitsing
- Dhr. W. Arink

Nationaal Archief

- Mw. I. Gerrits
- Dhr. P. Schrier
- Mw. C. Winter
- Mw. A. Kool

Museumvereniging

- Dhr. S. Weide

RKD

- Dhr. C. Stolwijk

Bijlage 2 – bezoldiging leden RC

Jaar	Bezoldiging leden RC	Bestuurskosten (vaste vergoeding RC / vergaderkosten)	Overige bestuurskosten	Totaal
2002	Vacatiegelden: <ul style="list-style-type: none"> Voorzitter: € 250,- per vergadering Lid: € 190,- per vergadering 	n/a	n/a	n/a
2003	Vacatiegelden	n/a	n/a	n/a
2004	Vacatiegelden (per 23/12/2004 vaste beloning)	n/a	n/a	n/a
2005	Vaste beloning: <ul style="list-style-type: none"> Voorzitter: € 17.740,- p/j Lid: € 9.340,- p/j 	Circa €75.000,- / n/a	n/a	n/a
2006	Vaste beloning	€80.527,- / € 6.269	Geen	€ 86.796
2007	Vaste beloning	€81.090,- / € 8.071	€ 1.566	€ 90.727
2008	Vaste beloning	€73.783,- / € 12.248	€ 2.197	€ 88.228
2009	Vaste beloning	€75.594,- / € 6700	€ 1.317	€ 83.611
2010	Vaste beloning	€76.127,- / € 7.232	Geen	€ 83.359
2011	Vaste beloning	€75.137,- / € 12.545	€ 600	€ 88.282
2012	Vaste beloning	€76.150,- / € 7.656	Geen	€ 83.806
2013	Vaste beloning	€76.031,- / €7.557	€ 555	€ 84.143
2014	Vaste beloning	Circa €75.000,- / n/a		
2015	Vaste beloning	Circa €75.000,-		

Bijlage 3 – (her)benoemingen leden RC

Naam	Eind 2001 – eind 2004	Eind 2004 – eind 2007	Eind 2007 – eind 2010	Eind 2010 – eind 2013	Eind 2013 – eind 2016
Dhr. Polak	Voorzitter				
Dhr. Asscher	Vice-voorzitter	Voorzitter			
Dhr. Leijten	Lid	Lid	Lid (tot 1/1/2010)		
Dhr. Van Straaten	Lid	Lid	Lid	Lid	Lid
Dhr. Bank	Lid	Lid	Lid	Lid	Lid
Mevr. Verrijn Stuart	Lid	Lid	Lid	Lid	Lid
Dhr. Van Os		Lid	Lid	Lid	Lid
Mevr. Van der Vlies		Lid (en plv. voorzitter vanaf 25/06/2007)	Plv. voorzitter	Plv. voorzitter	Plv. voorzitter
Dhr. Hermann			Voorzitter (tot 1/10/2008)	Lid (vanaf 1/1/2013)	Lid
Dhr. Davids			Voorzitter (vanaf 1/1/2009)	Voorzitter	Voorzitter
Dhr. Peeperkorn			Lid (vanaf 1/1/2010)	Lid (tot 1/1/2013)	